

Open Schools Journal for Open Science

Vol 7, No 2 (2024)

Open Schools Journal for Open Science - Special Issue -IDEA Conference Proceedings

Πλάτων: Η Θεωρία της Ψυχής

Ίριμα Δραγούνη, Όλγα Ρόμπολα, Ολυμπία Στανέλλου

doi: [10.12681/osj.39494](https://doi.org/10.12681/osj.39494)

Copyright © 2024, Ίριμα Δραγούνη, Όλγα Ρόμπολα, Ολυμπία Στανέλλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Δραγούνη Ί., Ρόμπολα Ό., & Στανέλλου Ο. (2024). Πλάτων: Η Θεωρία της Ψυχής. *Open Schools Journal for Open Science*, 7(2). <https://doi.org/10.12681/osj.39494>

Πλάτων: Η Θεωρία της Ψυχής

Έρμα Δραγούνη, Όλγα Ρόμπολα, Ολυμπία Στανέλλου

Περίληψη

Αυτή η εργασία εμβαθύνει στη βαθιά φιλοσοφική εξερεύνηση της θεωρίας της ψυχής του Πλάτωνα, όπως παρουσιάζεται στα θεμελιώδη έργα του, ιδιαίτερα στα «Φαίδων» και «Πολιτεία». Θα αναλύσουμε τα γνωρίσματα των κόσμων, στους οποίους η ψυχή φαίνεται να έχει πρόσβαση, αλλά και στην ίδια την έννοια της ψυχής και τα χαρακτηριστικά της. Τέλος, θα εξηγήσουμε την τριχοτόμηση της ψυχής σε λογιστικό, θυμοειδές και επιθυμητικό και θα αναδείξουμε πώς η ιδέα της μετενσάρκωσης συνδέεται με την αρχαία Ελλάδα και την πλατωνική φιλοσοφία.

Λέξεις – Κλειδιά: Πλάτων, ψυχή, ιδέες, μετενσάρκωση

1. Εισαγωγή

Ο Πλάτωνας, μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες της δυτικής φιλοσοφίας, δημιούργησε μια συναρπαστική θεωρία για τις ψυχές που επηρεάζει βαθιά την κατανόησή μας για την ανθρώπινη φύση και ύπαρξη. Με ρίζες σε διαλόγους όπως ο «Φαίδων», το τριμερές μοντέλο ψυχής του Πλάτωνα προσφέρει ιδέες για την ηθική, τη συμπεριφορά και την αθάνατη φύση της ψυχής. Μέσω αυτής της εργασίας, στοχεύουμε να φωτίσουμε τη διαρκή συνάφεια των ιδεών του Πλάτωνα με την σημερινή πραγματικότητα, συμβάλλοντας σε συνεχείς συζητήσεις για τη συνείδηση, την αρετή και τα διαχρονικά ερωτήματα που διαμορφώνουν την κατανόησή μας για την ανθρώπινη εμπειρία.

2. Βιογραφία του Πλάτωνα

Ο Πλάτωνας γεννήθηκε στην Αθήνα το 427 π.Χ. και πέθανε το 347 π.Χ. Υπήρξε φιλόσοφος, ο πιο γνωστός μαθητής του Σωκράτη και δάσκαλος του Αριστοτέλη. Από την εποχή του ακόμα, το φιλοσοφικό του χάρισμα επηρέασε αρκετά την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, αλλά και τα μεταγενέστερα φιλοσοφικά ρεύματα, κυρίως της δυτικής Ευρώπης.

Ο Πλάτωνας καταγόταν από εύπορη αριστοκρατική οικογένεια της Αθήνας. Ο πατέρας του λεγόταν Αρίστων και η μητέρα του Περικτιόνη, η οποία συνδεόταν συγγενικά με μέλη των Τριάκοντα τυράννων. Στην ηλικία των 20 ετών, ο Πλάτωνας γνώρισε τον Σωκράτη και έκτοτε έμεινε μαζί του μέχρι και τον θάνατό του το 399 π.Χ. Αργότερα, επέστρεψε στην Αθήνα, όπου τα επόμενα 10 χρόνια θα τα αφιερώσει στην συγγραφή φιλοσοφικών έργων, τα οποία χαρακτηρίζονται καθαρά σωκρατικά.

Κατά το 387 π.Χ., ο Πλάτωνας ιδρύει την φιλοσοφική του σχολή, την Ακαδημία, η οποία θα επιζήσει για σχεδόν 10 αιώνες μέχρι την κατάλυσή της από τον Βυζαντινό αυτοκράτορα Ιουστινιανό.

3. Ορισμός: Θεωρία περί Ψυχής

Η θεωρία του Πλάτωνα περί Ψυχής βασίζεται ουσιαστικά στην θεωρία Περί Ζωής και τα ερωτήματά της, όπως “Τί είναι η ζωή;”, “Τί είναι ο θάνατος;”, “Τί σημαίνει «ζούμε»;”. Η μελέτη, όμως, του ορισμού της Ψυχής είναι πλέον αντικείμενο της Ψυχολογίας.

4. Κόσμοι της Θεωρίας περί Ψυχής

Η φιλοσοφική σκέψη του Πλάτωνα κινείται σε τρεις σφαίρες, τρεις κόσμους, δηλαδή, στους οποίους απλώνεται η κεντρική πλατωνική έννοια, η Ψυχή. Ο πρώτος κόσμος είναι ο αισθητός, ο κόσμος, δηλαδή, των πέντε μας αισθήσεων και όλων εκείνων που μπορούμε να αντιληφθούμε μέσω αυτών. Ο δεύτερος ονομάστηκε κόσμος των ιδεών, που είναι πραγματικός σε αντίθεση με τον προηγούμενο και είναι προσιτός αποκλειστικά μέσω του νου και όχι μέσω των αισθήσεων. Τρίτος είναι ο υπερβατικός χώρος της ιδέας του αγαθού ή του θεού, ο οποίος είναι και το ύψιστο ζητούμενο στην ζωή κάθε ανθρώπου.

5. Η Ψυχή

Κατά τον Πλάτωνα, η ψυχή κάθε ανθρώπου ταυτίζεται με τον χαρακτήρα του. Εκτός αυτού, η ψυχή κατέχει μεταφυσική ρίζα, άρα είναι αιώνια, άυλη και άφθαρτη. Πέρα, όμως, από την ατομική ψυχή κάθε ανθρώπου, ο Πλάτωνας αναφέρεται και σε μία άλλη ψυχή, αυτή του κόσμου ή του σύμπαντος, η οποία διαδραματίζει καίριο ρόλο στην δομή και σύσταση του κόσμου. Αυτή η έννοια είναι καθαρά ελληνικής

προέλευσης και υπάρχει ήδη ακόμα από την προσωκρατική φιλοσοφία, ενώ η έννοια της διαφορετικής ψυχής κάθε ανθρώπου προέρχεται από την ορφική και την πυθαγόρεια διδασκαλία. Παρόλα αυτά, ο Πλάτωνας φαίνεται να μετασχηματίζει αυτές τις θρησκευτικές ιδέες και τις προσεγγίζει ως ιδέες καθαρά φιλοσοφικά. Η ψυχή στις θεωρίες του Πλάτωνα είναι πλέον το κέντρο της γνώσης και της αυτοσυνειδησίας.

Ο μύθος του Φαίδρου δείχνει να έχει ως τέλος την αθανασία της ψυχής. Ο Πλάτωνας, όμως, επισημαίνει πως δίχως την αιωνιότητα της ψυχής ο κόσμος των ηθικών αξιών, που για αυτόν πολεμά η ψυχή ενάντια στην γήινη της παρουσία, δεν θα μπορούσε να υπάρξει. Μέσα από άλλα έργα, ο Πλάτωνας καταλήγει πως η ψυχή στον κόσμο των ιδεών προϋπάρχει της έναρξης της γήινης ζωής της, αλλά συνδέεται με την προηγούμενη της ύπαρξη μέσω της ανάμνησης. Για να στηρίξει αυτές τις υποθέσεις, ο Πλάτωνας στηρίζεται σε ορισμένες αποδείξεις, όπως αυτή του Γίγνεσθαι (ότι δηλαδή το γίνεσθαι υπάρχει λόγω αντιθέσεων, οι οποίες προκύπτουν η μία λόγω της άλλης). Απόρροια αυτής της λογικής είναι ότι το μεγαλύτερο γίνεται μικρότερο, το μικρότερο μεγαλύτερο, η ζωή θάνατος και ο θάνατος ζωή αντίστοιχα. Εκτός αυτού, στον "Μένωνα", αναφέρεται πως καθώς η γνώση είναι ανάμνηση, οι ιδέες δεν υπάρχουν λόγω της εμπειρίας, αλλά λόγω της ψυχής, από το οποίο καταλαβαίνουμε ότι για την ψυχή δεν υφίσταται χρόνο, παρά αιώνια πνευματικότητα. Στην θεωρία αυτή, τα αντικείμενα που μας περιβάλλουν κατηγοριοποιούνται σε δύο είδη: Αρχικά, οι ιδέες αυτές είναι αόρατες, αμετάβλητες και αιώνιες και τέλος υπάρχουν τα αισθητά πράγματα, που αποτελούνται από άλλα μικρότερα μέρη και με την πάροδο του χρόνου φθείρονται. Η ψυχή συνδέεται περισσότερο με τις ιδέες και όσο περισσότερο ελευθερώνεται από τον σώμα και τις αισθήσεις, τόσο περισσότερο πλησιάζει στον κόσμο των ιδεών. Συμπερασματικά, η ψυχή υπάρχει σε κάθε άνθρωπο με σκοπό να υπηρετείται από το σώμα (τάφος της ψυχής).

6. Οι τρεις Δυνάμεις της Ψυχής

Ο Πλάτωνας διαιρεί την έννοια της ψυχής σε τρεις λειτουργίες - μέρη οι οποίες την αποτελούν και την χαρακτηρίζουν. Στο έργο του "Πολιτεία", ξεχωρίζει, αρχικά, το πρώτο μέρος της ψυχής, το λογιστικόν, που είναι θάνατο. Το λογιστικόν έχει την δυνατότητα να σκέφτεται και να κατέχει γνώση, τόσο την θεωρητική όσο και την πρακτική. Αυτή η λειτουργία αποτελεί το πιο σημαντικό μέρος της ψυχής, καθώς είναι το κέντρο της ξεχωριστής προσωπικότητας κάθε ανθρώπου. Δεύτερο στοιχείο της ψυχής είναι το θυμοειδές ή βουλητικό, το οποίο ποθεί την δύναμη και την δόξα και κατέχει έντονο το αίσθημα του δικαίου και του άδικου. Τέλος, υπάρχει το επιθυμητικό, με το οποίο ταυτίζεται η σαρκική απόλαυση (όπως επιθυμία για διαίωνιση του είδους και τάση για πλούτο φαγητό κ.α.). Τα δύο τελευταία μέρη της ψυχής είναι θνητά και υπάρχουν μόνο όσο η ψυχή βρίσκεται στην γη.

Οι τρεις αυτές λειτουργίες της ψυχής, παρόλο που τείνουν να αποδεσμευτούν και να είναι αυτοτελείς, οφείλουν να ζουν αρμονικά. Στον "Φαίδρο", ο Πλάτωνας παρομοιάζει τα μέρη της ψυχής με άρμα που σέρνεται από δύο άλογα: Ο ηνίοχος είναι το λογιστικόν, ενώ τα δύο άλογα είναι το θυμοειδές και το επιθυμητικό.

7. Μετενσάρκωση

Ο Πλάτωνας έδωσε τις πρώτες βάσεις για την ιδέα της μετενσάρκωσης μέσω της θεωρίας του περί ψυχής. Συγκεκριμένα, μετά τον θάνατο ενός ανθρώπου, υπάρχουν δύο δρόμοι που μπορούν να ακολουθηθούν: εάν κατά την διάρκεια της επί γης ζωής η ψυχή κατάφερε να διατηρήσει το θεϊκό της στοιχείο και να μην δελεαστεί από τις τάσεις για ακολασίες από το επιθυμητικό της μέρος, τότε η ψυχή θα επιστρέψει στην μακαριότητα. Σε οποιαδήποτε, όμως, άλλη περίπτωση, η ψυχή τιμωρείται συνεχίζοντας τον κύκλο των γεννήσεων σε διαφορετικές μορφές ζώων κάθε φορά. Με αυτόν τον τρόπο, η ψυχή μαθαίνει και βελτιώνεται πνευματικά και ηθικά, ώστε να επιστρέψει στην κοινωνία των θεών, όπου μοναδική της ασχολία πλέον θα είναι η φιλοσοφία.

8. Συμπέρασμα

Η θεωρία του Πλάτωνα είχε σημαντική επιρροή σε διάφορες σύγχρονες θεωρίες, όπως στη φιλοσοφία, την ψυχολογία, ακόμη και τη νευροεπιστήμη. Ταυτόχρονα, έδωσε βάσεις για τον σύγχρονο δυτικό ιδεαλισμό και την ηθική που παραμένει μέχρι και σήμερα. Στις συζητήσεις για τη μετενσάρκωση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της δυτικής φιλοσοφίας και της θρησκευτικής σκέψης, ο Πλάτωνας έχει αναμφίβολα διαδραματίσει καίριο ρόλο.

Βιβλιογραφία:

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αρχαία Ελλάδα, Η κλασική περίοδος, Μέρος Ε', Τομ.9, σ.83 επ.

Θεοδόσιος Πελεγρίνης: "Οι Πέντε εποχές της Φιλοσοφίας", Ελληνικά Γράμματα, 1998

Wilhelm Windelband, Heinz Heimsoeth: Εγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας, Α' Τόμος, ΜΙΕΤ 2001

Ιστοσελίδες:

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD>

<https://www.filosofia.gr/item.php?id=248#:~:text=%CE%A4%CE%BF%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%AF%20%CE%A8%CF%85%CF%87%CE%AE%CF%82%20%CE%B5%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1%2C%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CF%81%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9,%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7%20%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%CF%80%CE%B7%CE%B3%CE%AE%CF%82%20%CE%B6%CF%89%CE%AE%CF%82>

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2336/Istoria-tis-Archaias-Ellinikis-Grammateias_A-B-G-Gymnasiou_html-apli/index2c_2.html

<https://ekivolosblog.wordpress.com/2013/08/09/%CE%B7-%CE%B8%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%89%CE%BD%CE%B1/>

<https://sparamseto.gr/i-theoria-tou-platona-peri-psychis/>

<https://plato.stanford.edu/entries/plato/>